

Eumolpi *Bellum Civile* **– en analyse og oversættelse af Petronius' digt om borgerkrigen¹**

af Maja Kofod-Andersen

Petronius' roman *Satyrikon* er sprængfyldt med drama, komik, spændende historier og farverige personligheder, men midt i denne lange roman fremføres pludselig et ret alvorligt digt om borgerkrigen af digteren Eumolpus, det såkaldte *Bellum Civile*. Det kan umiddelbart virke lidt malplaceret og underligt, og netop dette digt har også igennem tiden været genstand for en del opmærksomhed fra forskernes side. Der findes flere interessante forslag til fortolkninger af det, men ofte har de basis i en læsning af digtet alene, taget ud af sammenhængen med resten af *Satyrikon*.² Derfor vil jeg undersøge, hvor vidt det er muligt at tolke digtet i sammenhæng med resten af værket. I den forbindelse vil jeg forsøge at anvende en narrativ analyse af værket og af digtet, og disse analyser vil lede frem til nogle forslag til nye fortolkninger, der i højere grad forbinder *Bellum Civile* med de resterende episoder af *Satyrikon*.

Petronius og *Satyrikon*

Langt de fleste forskere er i dag enige om, at den Petronius, der i håndskrifterne angives som forfatter til *Satyrikon*, kan identificeres med den Petronius, der bl.a. omtales af historikeren Tacitus som *arbiter elegantiae* ("smagsdommer") ved kejser Neros hof i 60'erne e.Kr.³ Han var om ikke i Neros indercirkel, så i hvert fald en del af hoffet, og kilderne beskriver et lidt skiftende forhold imellem Petronius og kejseren; blandt andet skulle Petronius have smadret en overmåde værdifuld krukke, for at den ikke skulle falde i hænderne på kejseren efter hans død. I år 66 blev han sandsynligvis offer for et komplot, hvorefter han af kejseren blev tvunget til at begå selvmord. Vi kender kun ét værk fra hans hånd, *Satyrikon*, der kan dateres til omkring 62-64 e.Kr. og nok er den mest kendte roman fra antikken – måske også den mest gådefulde og under alle omstændigheder utroligt omdiskuteret. Alene spørgsmålet om genre har affødt store diskussioner, da *Satyrikon* udover en hel masse små digte indeholder træk fra både satire, epik, rejseromanen, kærlighedsromanen og mimen. *Satyrikons* indhold er, for at sige det kort, en ung mands eventyrlige rejse sammen med forskellige følgesvende. Det lyder umiddelbart ganske uskyldigt, men det er det på ingen måde, og det er nok også derfor, der gennem tiden har været så stor opmærksomhed om *Satyrikon*. Kernen i værket er nemlig sex, mad, orgier samt løgn og bedrag, og vi følger fortælleren Encolpius, der roder sig ud i alle mulige, uheldige situationer forfulgt af guden Priapus. Han ledsages for det meste af sin mandlige kæreste Giton, men møder også en masse andre personligheder, der alle er levende beskrevet. I teksten støder vi konstant på henvisninger til alle mulige litterære værker, såsom Homers *Odysse*, Vergils *Aeneide* og Lukans *Pharsalia*, og denne højtlærde intertekstualitet giver en ekstra og morsom dimension til værkets knap så fornemme

---

¹ Artiklen tager udgangspunkt i en eksamensforelæsning holdt d. 30/1 2007 på Københavns Universitet

² Se afsnittet "Gængse fortolkninger af *Bellum Civile*"

³ *Ann.* 16.17-20

indhold. Selv i vor tid lykkes det værket at underholde, chokere og mere, og Petronius har med sit letlæselige og flydende latin skabt lidt af et mesterværk, der kort sagt kan kaldes en rigtig god historie.

Desværre har vi langt fra hele værket overleveret. Der er flere teorier om værkets oprindelige længde, men de fleste støtter teorien om et værk i hele 24 bøger – samme længde som bl.a. *Odysséen*. De fragmenter og episoder, vi i dag har overleveret, skulle ifølge samme teori stamme fra bog 14, 15 og 16.⁴ Værket har tilsyneladende været opbygget i episoder, der umiddelbart ikke synes at være kædet sammen af andet end vores fortæller og hovedperson Encolpius. Den tekst, vi har overleveret, begynder midt i en episode på en skole, hvor Encolpius diskuterer retorik med retoriklæreren Agamemnon. Herefter kommer der en episode, hvor Encolpius, Giton og den tredje følgesvend, Ascyrtos, holdes fanget af den liderlige Priapus-præstinde Quartilla og tvinges til forskellige seksuelle udskejelser. Næste episode foregår på markedet, hvor Encolpius og Ascyrtos desperat forsøger at købe en tunika tilbage, som de tidligere har mistet, og hvori de har syet en del penge ind. Herefter kommer den mest berømte og også en af de mest farverige episoder i den overleverede tekst, nemlig Trimalchios middag. De tre unge mænd får tiltusket sig en invitation til middag hos Trimalchio, en frigiven slave, der er blevet rig og ikke er bange for at vise det med overdådige retter og nøje planlagt underholdning af enhver art. Efter denne middag er der lidt klammeri mellem Encolpius og Ascyrtos på grund af deres rivalisering om Gitons gunst, og Ascyrtos forlader historien. I hans sted træder digteren Eumolpus ind. Encolpius møder ham i et billedgalleri, og her fremfører digteren det første lange digt i *Satyrikon*, der handler om Trojas fald. Han fortæller også en meget morsom historie, “Drengen fra Pergamon”, om hvordan han snød sig til sex med en ung dreng, men endte med selv at blive offer for sin egen taktik. Efter lidt forviklinger ender Encolpius, Eumolpus og Giton på et skib, der viser sig at være ejet af Lichas, en mand Encolpius tidligere har snydt og bedraget. Der følger en episode med drama ombord på skibet, men det ender dog i fred og fordragelighed og i endnu en underholdende historie fra Eumolpus om “Enken fra Efesos”. Idyllen på skibet bliver dog hurtigt brudt, da de lider skibbrud og kun med nød og næppe overlever. Eumolpus er nemlig i fuld gang med at skrive et digt og er ikke meget for at bryde sin inspiration for at redde sig i land. Lichas overlever ikke skibbruddet, og efter begravelsen af ham begiver vores tre hovedpersoner sig på en rejse til byen Kroton. På vejen taler Eumolpus om litteratur og fremfører det andet lange digt i *Satyrikon*: *Bellum Civile*. Herefter kommer en episode i Kroton, hvor de tre planlægger og sætter gang i et stort bedrag for at narre penge ud af byens borgere. Encolpius rodes ud i et seksuelt eventyr med kvinden Kirke, men må to gange forlade den opbragte kvinde med uforrettet sag på grund af impotens, hvilket han prøver at kurere ved hjælp fra to hekse. Efter denne episode har vi ikke mere overleveret af historien.

Litteraturkritikken og *Bellum Civile*

Litteraturkritikken i kapitel 118 og digtet *Bellum Civile* bliver som nævnt fremført, mens de tre hovedpersoner Encolpius, Eumolpus og Giton er på vej fra skibbruddet til Kroton.

---

⁴ Schmeling (1996) har en god rekonstruktion

Litteraturkritikken kan opdeles i tre dele. Først⁵ taler Eumolpus om det almene billede af poesi; folk, siger han, tror fejlagtigt, at poesi skabes, når noget er på vers, og de tror, at det er nemmere at have med at gøre end retorik. I den næste del⁶ uddyber han, hvad poesien egentlig er, nemlig en disciplin for lærde, hvor poeten må være “overskyttet af litteraturens flod” for at kunne skabe poesi. Han taler også om stilistik og siger, at epigrammer skal være inkorporeret i digtets hele, og han nævner Homer, lyrikerne, Vergil og Horats som de store digtere. I den tredje del⁷ kommer han ind på et konkret eksempel på poesi, nemlig digte om borgerkrigen. Her gælder samme regel som før, at man må være “fuld af litteratur” for at kunne skrive om borgerkrigen. Det skal ikke dreje sig om at sætte faktuelle hændelser på vers, men digteren skal kaste sig hovedkulds ud i mystik, gudeindblanding og gådesnak, således at værket mere minder om en seers spådom end et reelt vidnesbyrd om historien. Ordvalget leder tankerne hen på litteraturen som en ustyrlig og ukontrollerbar kraft, der skal vælde op i digteren. Til sidst præsenterer Eumolpus det følgende digt som sit eget forsøg på at skrive om borgerkrigen.

Digtet⁸ handler om den borgerkrig, der fandt sted i 49-48 f.Kr., blussede op igen efter Caesars død i 44 f.Kr. og fandt sin afslutning i 31 f.Kr. med Octavians sejr over Antonius ved Actium. Eumolpus koncentrerer sig dog mest om borgerkrigens begyndelse, hvor de tre hovedaktører var Pompejus, Crassus og Caesar, de tidligere såkaldte triumvirer. Helt overordnet kan digtet deles op i 7 dele.⁹

1) Indledningen lyder således:

“Den sejrige romer besad nu hele verden, så langt som havet og landene strækker sig, og hvor begge himmellegemer løber.”¹⁰

Vi får her etableret både hvem, hvor og hvornår i en enkelt kort sætning; det drejer sig om romerne, der nu er en verdensmagt.

2) Næste afsnit omhandler årsagerne til borgerkrigen. Først hører vi i hele 57 vers om det moralske forfald, der har bredt sig med romernes grådighed og begær. De tømmer hele den verden, de har erobret, for dens skatte og søger alt det eksotiske for egen vinding og fornøjelses skyld. Vi hører også om smagløsheden, begæret og korrupsionen hjemme i Rom både blandt almindelige folk og blandt samfundets spidser, senatorerne. Efter denne lange redegørelse for romernes moralske forfald, hører vi i blot 5 vers om de rent historiske årsager: triumvirerne Caesar, Pompejus og Crassus:

“Fortuna bragte tre anførere frem, og i sin fjendtlighed begravede den dødbringende Enyo dem alle under våbendynger. Partheren ejer Crassus, på Libyens kyst ligger Magnus, mens

---

⁵ *Sat.*118.1-2

⁶ *Sat.*118.3-5

⁷ *Sat.*118.6

⁸ Jeg har lavet en prosaoversættelse af hele digtet (Appendix A) – oversættelsen af de følgende citater er taget fra den.

⁹ Se Appendix B

¹⁰ v.1-2: “Orbem iam totum victor Romanus habebat,
Qua mare, qua terrae, qua sidus currit utrumque.”

Julius vædede det utaknemmelige Rom med sit blod; som om jorden ikke kunne bære så mange grave, lod den deres aske spredes ud. Denne hædersbevisning gives af æren.”¹¹

3) I den næste del af digtet skifter scenen til et øde sted ved nedgangen til Hades, der beskrives i grumme vendinger. Vi er således stadig i menneskenes verden, men de to aktører i scenen er guder, nemlig Dis (Hades) og Fortuna, og vi er derfor rykket over til et guddommeligt plan. Dis provokerer Fortuna med, at hun har mistet kontrollen over romerne, der er blevet arrogante. Han vil have hende til at begynde en borgerkrig, så han kan få flere folk til sit rige, og Fortuna indrømmer også, at hun er træt af romerne, og forudser borgerkrigens mange dødsfald med denne bemærkning til Dis:

“Så luk du op for dine landes tørstende riger og kald nye sjæle komme frem! Din færgemand Porthmeus med sin jolle vil knap have kapacitet til at sejle mændenes skygger over; der er brug for en flåde!”¹²

4) I den fjerde del af digtet gennemgås alle de varsler, der følger efter de to guders beslutning om at stifte ufred og krig blandt romerne. Disse varsler kan ses som en slags kommunikation fra guderne til menneskene om den fremtidige ulykke og er derfor på et slags mellempian. Vi hører om varsler både fra Jupiter, fra solen og månen og fra naturen, og vi hører om opfyldelsen af varslerne:

“Hurtigt opfyldte guden disse varsler. Caesar opgav nemlig enhver tøven, og drevet af hævntørst nedlagde han de galliske våben og løftede i stedet dem til borgerkrig.”¹³

5) Efter denne overgang kommer den del af digtet, der omhandler Caesars march over Alperne. Her befinder vi os først og fremmest på et menneskeligt plan, bortset fra at der på et tidspunkt opregnes en del varsler på mellempianet. Vi hører først om stedets ufremkommelighed og dernæst om Caesar, der står på bjergtoppen, skuer ud over Italiens sletter og holder en tale henvendt til guderne og sine soldater. Han siger, at han uvilligt er blevet tvunget ud i krigen af andre, og opfordrer soldaterne til at kæmpe for sig. Efter talen hører vi om alle de gode varsler for hans færd, men også om det store besvær, der møder hæren på vej over Alperne, hvor vinterens is og kulde overvinder alt undtagen Caesar:

“Jorden under den store mængde is var besejret, himlens stjerner var besejret, og floderne frosset fast ved deres bredder var besejret; Caesar var det endnu ikke...”¹⁴

---

¹¹ v.61-66: “tres tulerat Fortuna duces, quos obruit omnes armorum strue diversa feralis Enyo. Crassum Parthus habet, Libyco iacet aequore Magnus, Iulius ingratam perfudit sanguine Romam, et quasi non posset tellus tot ferre sepulchra, divisit cineres. Hos gloria reddit honores.”

¹² v.116-119: “pande, age, terrarum sitientia regna tuarum atque animas accerse novas. Vix navita Porthmeus sufficiet simulacra virum traducere cumba; classe opus est.”

¹³ v.141-143: “Haec ostenta brevi solvit deus. Exiit omnes quippe moras Caesar, vindictaeque actus amore Gallica proiecit, civilia sustulit arma.”

¹⁴ v.201-203: “victa erat ingenti tellus nive victaque caeli

Han sammenlignes også med både Herkules og Jupiter.

6) I sjette del af digtet hører vi om reaktionen i Rom. Gudinden *Fama* flyver nemlig til Rom med bud om Caesars march, og det skaber stor panik. Først hører vi en dramatisk beskrivelse af de almindelige romeres flugt med konerne i hånden og penaterne i favnen, og dernæst hører vi om Pompejus, den store hærfører, der på skammelig vis tvinges til at tage flugten:

“Magnus, denne Pontus’ skræk,¹⁵ opdager af det vilde Hydaspes¹⁶ og en uovervindelig klippe for piraterne,¹⁷ som blev frygtet af Jupiter med sine tre triumfer, som blev hædret af Pontus med den overvundne malstrøm og af Bosphoros med den kuede bølge, hvilken skændsel! – han flygter sammen med de to konsulere og opgiver sin høje position...”¹⁸

7) I den sidste del af digtet rykker vi igen til det guddommelige plan. Godheden, personificeret som forskellige guder, flygter, mens ondskaben i dens mange former trænger frem, og de olympiske guder vælger side i kampen. Digtet slutter med en drabelig beskrivelse af gudinden *Discordia*, Strid, der taler til romerne og ansporer dem til borgerkrig. Hun opfordrer Caesar til at gå til angreb og Pompejus til at flygte til Thessalien, hvor det endelige slag ved Pharsalos kommer til at stå. Hele digtet afrundes med en ildevarslende linje:

“Alt blev gjort på jorden, som *Discordia* befalede.”¹⁹

Vi har altså her et digt, der reelt omhandler optakten til borgerkrigen, men også via gudernes fremsyn og varslerne har tråde frem til selve krigen og dens forskellige faser. Caesar beskrives som helten, der ufrivilligt tvinges til at gå i krig, og med mod og mandshjerte kæmper sig igennem alperne. Crassus spiller ingen rolle i historien, mens Pompejus beskrives som den engang så store hærfører, der nu må flygte for Caesar med halen mellem benene. Guderne og det overnaturlige gennemsyrrer digtet; faktisk foregår meget af digtet på guddommeligt plan eller på mellempplanet. De olympiske guder nævnes, da de vælger side i kampen, men ellers er de ikke konkret med i handlingen. Det er tværtimod personifikationer af godhed og især ondskab, der spiller rollerne, med *Fortuna* og dødsguden *Dis* som de helt store aktører; faktisk fremstilles kimen til borgerkrigen som et rent personligt hævntoget fra de to side.

Genremæssigt er digtet på heksameter og er som resten af *Satyrikon* en slags hybrid, idet der både er episke og satiriske træk. Det opfylder en hel del af de konventionelle krav for epik; der bruges lignelser og kataloger, guderne optræder, og tonen er dramatisk, til tider nærmest højstemt, men hele det lange stykke, der harcelerer over Roms moralske forfald, er som taget ud af en satire.

---

sidera, victa suis haerentia flumina ripis;
nondum Caesar erat...”

¹⁵ Pompejus slog Mithridates VI, konge af Pontus, i d. 3. mithradatiske krig. Mithradates begik selvmord i 63 f.Kr.

¹⁶ Pompejus blandes her sammen med Alexander d. Store, der opdagede floden Hydaspes i Indien

¹⁷ Pompejus ryddede Middelhavet for pirater i 67 f.Kr.

¹⁸ v.238-243: “...gemino cum consule Magnus,
ille tremor Ponti saevique repertor Hydaspis
et piratarum scopulus, modo quem ter ovantem
Iuppiter horruerat, quem fracto gurgite Pontus
et veneratus erat submissa Bosphoros unda,
pro pudor, imperii deserto nomine fugit...”

¹⁹ v.295: “factum est in terris, quicquid *Discordia* iussit.”

Det overordnede indtryk af digtet er, at det ikke er specielt godt, og at det er svært at få rede på. Indholdsmæssigt virker det rodet og ujævnt; nogle ting beskrives meget indgående og detaljeret, mens andre ting siges mere kompakt, og det kan være svært at følge med i handlingsgangen. Vi springer rundt mellem de forskellige planer, hvilket ikke nødvendigvis er en dårlig ting, men nogle af overgangene virker bratte, specielt hvis man ikke har små overskrifter til hjælp for forståelsen. Slutningen er også en smule brat, om end udfaldet af borgerkrigen fornemmes i varslerne og i de sidste sætninger. Rent faktisk skal vi også langt hen i digtet, før vi reelt finder ud af, at det handler om borgerkrigen.

Teknisk er digtet heller ikke imponerende. Om end versfødderne for det meste passer, og der ind imellem er nogle retoriske virkemidler som f.eks. allitterationer, er der samtidig også en del underlige vers. Det har jeg også har forsøgt at gengive i min oversættelse ved at gøre den meget tekstnær. Nogle gange virker det, som om Eumolpus bliver lidt for ivrig eller har lidt for travlt; det gør, at syntaksen brydes, at adjektiver tillægges de forkerte substantiver, at der er en del mystiske personifikationer, og at der simpelt hen forekommer nogle mærkelige udtryk.²⁰ Derudover veksler Eumolpus meget i verbernes tempus, hvilket ikke er unormalt for poesi, men her sker det ofte uden nogen åbenlys grund og varer blot i nogle få sætninger.²¹ Endelig er der en mangel på variation i ordvalget. Laver man en ordoptælling, vil man se, at der bruges mange af de samme ord igen og igen, som f.eks. ordet *tellus*, der optræder 11 gange.²² Det sker også, at et ord, der netop er blevet brugt, gentages få linjer efter, som f.eks. ordet *potestas*.²³ Man kunne indvende, at det er et forsøg fra Eumolpus' side på at inddrage stilistiske figurer (som f.eks. *geminatio*), men umiddelbart virker det ikke elegant.

Alt i alt er digtet altså ikke et mesterværk, men det er heller ikke direkte dårligt. Opfylder Eumolpus så sine egne forskrifter for at digte om borgerkrigen? Han sørger i allerhøjeste grad for at inddrage guderne, og varslerne skaber også det mystiske spåmands-element. Han bekymrer sig heller ikke så meget om det faktuelle og det historiske, f.eks. har han omskrevet Caesars overgang over Rubicon til en rejse gennem Alperne. Han har også en masse litterære allusioner til andre værker. Beskrivelsen af flugten fra Rom leder tankerne hen på *Æneidens* 2. sang, hvor Aeneas beskriver flugten fra Troja, mens Eumolpus' *Fama* har stor lighed med den *Fama*, der beskrives i *Æneidens* 4. sang og i Lukans *Pharsalias* 1. bog. Caesars tur over Alperne minder også både om Hannibals rejse over Alperne, som den beskrives hos historikeren Livius,²⁴ og om Caesars krydsning af Rubicon hos digteren Lukan.²⁵ Selvom digtet altså er middelmådigt, må man indrømme, at han mere eller mindre dækker de elementer, han selv nævnte i forbindelse med litteraturkritikken.

---

²⁰ Se f.eks. v.70-75, 79-81, 211-212, 245-246, 274-279 og 285-286 i oversættelsen

²¹ Se f.eks. v.265-269 i oversættelsen

²² *Tellus* optræder i v.5, 10, 65, 71, 91, 98, 101, 125, 136, 201 samt 287

²³ *Potestas* optræder i v.43, 48, 79 samt 80

²⁴ Livius 21.35 ff.

²⁵ *Phars.* I 183-227

Gængse fortolkninger af *Bellum Civile*

På trods af digtets middelmådighed er der som sagt fremkommet en hel del forskellige tolkninger af det. De mest almindelige kan overordnet inddeles i 3 grupper.

1) Først og fremmest er digtet blevet tolket moralsk, og det skete allerede i nogle af håndskrifternes scholier. Denne tolkning bygger udelukkende på de første 59 vers af digtet om det moralske fordærv blandt romerne - og derved kan den jo næsten med det samme udelukkes som en tilfredsstillende tolkning! Men under alle omstændigheder har man argumenteret for, at Petronius med sin beskrivelse af førkrigstidens dekadente Rom i virkeligheden har haft sin egen samtid i tankerne og kritiserer den. Dette baserer man på ligheder mellem de udskejelser, der beskrives i de 59 vers, og det, der foregik ved Neros hof.²⁶

2) Den anden gruppe fortolkninger drejer sig om forbindelsen til digteren Lukan, hvilket er et af de største diskussionspunkter i forbindelse med digtet.²⁷ Lukan var samtidig med Petronius og var ligesom han en del af hoffet under Nero. Han var nevø af filosofen Seneca og skrev selv et epos i 10 bøger netop om borgerkrigen; det går ofte under navnet *Pharsalia*. Lukan var revolutionerende i sit digt; han fjernede de olympiske guder og skabte derved en ny og mere realistisk epik. Han er også utroligt detaljeret og dramatisk, til tider drabelig i sine beskrivelser, og i modsætning til Petronius er Caesar den helt store skurk, mens Cato og i mindre grad Pompejus beskrives som heltene. Det var dog udelukkelsen af guderne, der virkelig gjorde ham berømt, og der har sandsynligvis været en del diskussion herom i de litterære kredse i 60'ernes Rom. Visse har derfor valgt at se *Bellum Civile* i *Satyrikon* som Petronius' reaktion på Lukans digt. Nogle anser *Bellum Civile* for simpelthen at være en ren, useriøs parodi på Lukan.²⁸ Andre læser digtet som en oprigtig kritik af Lukans nye stil og mener, at punkterne i litteraturkritikken før digtet er møntet på Lukan, herunder især punktet med gudernes optræden.²⁹ I forlængelse heraf tolkes digtet ikke blot som en kritik, men også som Petronius' eget oprigtige bud på, hvordan et episk digt om borgerkrigen bør skrives.³⁰ Endvidere kunne det tolkes mere historisk i forhold til billedet af Caesar som et forsvar af ham fra Petronius' side. Nogle er gået skridtet videre og mener, at *Bellum Civile* samt Eumolpus' andet lange digt om Troja er en del af en litterær fejde, der foregik ved Neros hof. De mener, at Petronius med Troja-digtet og andre små hentydninger parodierer og kritiserer Senecas værker, mens *Bellum Civile* er en kritik af og parodi på Lukans digt.³¹ Tolkningerne i forbindelse med Lukan spænder således meget vidt, lige fra ren parodi til seriøs kritik, og det hele afhænger af, hvor alvorligt man vælger at tage digtet og litteraturkritikken.

Jeg mener ikke, at der er nogen tvivl om, at der er en forbindelse til Lukan; det har flere forskere vist med deres overbevisende opregninger af paralleller.³² *Bellum Civile* har mange af de samme komponenter som især 1. bog af *Pharsalia*, såsom katalog over varsler, Caesars tale på vej

²⁶ For denne tolkning, se f.eks. Sochatoff (1962)

²⁷ Se bl.a. Rose (1971), George (1974) og Hutchinson (1982)

²⁸ F.eks. Walsh (1968)

²⁹ F.eks. Rose (1966) + (1971); jf. Courtney (2001) p.183-184

³⁰ F.eks. Luck (1972) og Sullivan (1968a) p.165-186

³¹ F.eks. Sullivan (1986 b) + (1985) og Ruditch (1997) kap.3

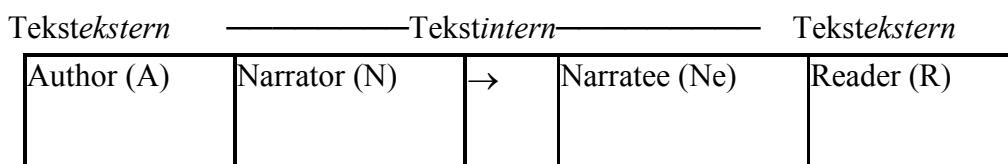
³² Se f.eks. Luck (1972) og Rose (1971)

ind i Italien, *Fama* og flugten fra Rom. Der er også nogle sproglige paralleller: blandt andet optræder det ret usædvanlige udtryk *maerentia tecta* (“sørgende tage”) i begge digte.³³ Endelig er der en lighed mellem slutningen af *Bellum Civile* og slutningen af *Pharsalia* i bog 10. Begge digte slutter med Pompejus Magnus, der søger skjul i fæstningsværket (*moenia*) ved Epidamnus, og det må siges at være et lidt usædvanligt sted at stoppe et digt, der skulle omhandle borgerkrigen. Alt i alt kan man ikke være i tvivl om, at Petronius har villet have læseren til at tænke på Lukan.

3) Endelig er der den tredje gruppe fortolkninger, der opfatter *Bellum Civile* og litteraturkritikken som Petronius’ kommentar til samtidens litteratur generelt.³⁴ Eumolpus besynger de gamle klassikere i sin litteraturkritik og prøver derefter selv at lave et digt, der er stærkt inspireret af dem, især Vergil. Man kan mene, at det lykkes for ham, og tolke digtet som Petronius’ kommentar om, at samtidens litteratur er fuldt på højde med fortidens. Man kan derimod også mene, at det ikke lykkes for ham, og se det som en kommentar om, at samtidens litteratur kun er en bleg efterligning af de gode, gamle klassikere. En tredje fortolkning er, at Petronius med dette digt har villet vise, at samtidens litteratur er alt for afhængig af fortidens litteratur, og at der er brug for fornyelse. Det er alle spændende fortolkninger, men som tidligere nævnt er det fortolkninger, der tager *Bellum Civile* ud af sammenhængen med resten af *Satyrikon*. Nu vil jeg så forsøge at lave en narrativ analyse af værket og af digtet og på baggrund heraf foretage nogle fortolkninger, der i større grad inkorporerer digtet i værket.

Narrativ analyse

En narrativ analyse er et redskab til at belyse en række elementer i forhold til teksten og drejer sig om, hvem der afsender, og hvem der modtager teksten.³⁵ Jeg tager udgangspunkt i denne model, hovedsageligt baseret på Genette og De Jong:

Vi har yderst to *teksteksterne* elementer, nemlig forfatter/author (A) og læser/reader (R). *Tekstinternt* har vi også to elementer, nemlig fortæller/narrator (N) og den der fortælles til/narratee (Ne). Forfatteren til vores tekst er Petronius, og de *teksteksterne* læsere er sådan set alle læsere af teksten. Flere moderne forskere er dog enige om, at Petronius først og fremmest har haft Neros hof i tankerne, og denne antagelse bygger på de mange henvisninger til antik litteratur, der findes i *Satyrikon*; enhver antik læser vil nok have moret sig over *Satyrikon*, men kun de højtuddannede og belæste har været i stand til at forstå og sætte pris på intertekstualiteten. Vores fortæller er Encolpius. Hvem han fortæller til, ved vi desværre ikke. Det ville være oplagt at finde svar på det i begyndelsen af værket; Apulejus’ roman “Det gyldne Æsel” indledes netop med et *lector intende* (“læser, hør efter”) og er således fortalt direkte til læserne, men på grund af den fragmentariske

³³ *Bellum Civile* v.224-25 og *Phars.* V 30-31

³⁴ F.eks. Zeitlin (1971)

³⁵ I bibliografien findes nogle gode bøger om narratologi og narrative analyser.

overlevering af *Satyrikon* er det umuligt at vide, om Encolpius fortæller til nogen, der er eksplicit tilstede i teksten. Vi får derfor følgende skema:

Tekstekstern		Tekstintern		Tekstekstern	
A	N	→	Ne	R	
Petronius	Encolpius	→	?	Neros hof	

Når man nærlæser teksten, kan man dog få mistanke om, at fortælleforholdet ikke er helt så enkelt som dette skema, og i den forbindelse må vi se nærmere på fokaliseringen. Fokalisering angiver den synsvinkel, der bruges af fortælleren, og den har stor indflydelse på, hvordan vi opfatter teksten. Fortælleren ser oftest tingene fra sin egen synsvinkel, dvs. fokaliserer ud fra sig selv, men til tider kan synsvinklen flyttes til en anden person. I *Odysseen* vælger fortælleren ofte at se tingene fra Odysseus' synspunkt og lader således Odysseus fokalisere. Havde han ladet Kirke eller Polyfem fokalisere, ville historien unægtelig have set anderledes ud! En fortæller vil dog altid i en eller anden grad fokalisere det fortalte, og derfor kan vi udvide vores forkortelse fra før til NF (narrator og focalizer) og ligeledes NeFe (narratee og focalizee). Hvis fortælleren så vælger at se en begivenhed fra en karakters synspunkt, kommer der et ekstra led på (F2), idet karakteren også fokaliserer.

I *Satyrikon* er det klart, at Encolpius selv fokaliserer sin fortælling, men der er en variation i hans fokalisering. Flere gange støder vi på bemærkninger, der ikke kan komme fra den unge Encolpius, der oplever de forskellige hændelser. Første eksempel er fra episoden, hvor Encolpius og Ascyrtos forsøger at få den tunika tilbage, hvori de har syet nogle penge ind:

“Da vi havde fået skatten tilbage (troede vi!)...”³⁶

Selvom de får tunikaen tilbage, finder de tilsyneladende senere ud af, at skatten er væk eller erstattet med noget andet. Det lille ”troede vi” afslører, at det ikke er den oplevende Encolpius, der fortæller. Forklaringen må være, at vi har en ældre Encolpius, der ser tilbage på sine oplevelser som ung. Det ses også i det andet eksempel, hvor Encolpius er til middag hos Trimalchio, der netop har tilgivet en slave for at smadre noget inventar:

“Efter dette eksempel på storsindet opførsel fulgte nogle lækkerbiskner, og tro mig, alene mindet om dem får det til at vende sig i mig!”³⁷

Encolpius gør det her meget klart, at han husker tilbage på middagen. Vi får altså et ekstra led ind i vores skema med både en fortællende og en oplevende Encolpius:³⁸

³⁶ *Sat.* 15.8: “et recuperato, ut putabamus, thesauro...” Oversættelsen er min egen.

³⁷ *Sat.* 65.1: “hanc humanitatem insecutae sunt mattheae, quarum etiam recordatio me, si qua est dicenti fides, offendit.” Oversættelsen er min egen.

³⁸ Se f.eks. Beck (1982) og Jones (1987)

Tekstekstern	Tekstintern			Tekstekstern	
A	NF1	F2	→	NeFe1	R
Petronius	Encolpius “fortæller”	Encolpius “oplever”	→	?	Neros hof

Sådan er den generelle narrative situation i værket, og hvis vi ser nærmere på situationen ved *Bellum Civile*, kommer der endnu flere led på. Vores fortæller, Encolpius, er det, der kaldes en 1.niveau-fortæller, og han overlader indimellem ordet til en karakter, der derved bliver en 2.niveau-fortæller. Dette fænomen kaldes indlejret tale. Ved litteraturkritikken og *Bellum Civile* overlades ordet til Eumolpus, og skemaet kommer således til at se sådan ud:

Tekstekstern	Tekstintern				Tekstekstern		
A	NF1	F2	NF3	→	NeFe3	NeFe1	R
Petronius	Encolpius “fortæller”	Encolpius “oplever”	Eumolpus	→	Encolpius “oplever”, Giton, Corax	?	Neros hof

Petronius er stadig den teksteksterne forfatter. Encolpius “fortælleren” fokaliserer og fortæller som NF1, mens synsvinklen stadig ligger hos Encolpius “opleveren” som F2. Eumolpus overtager ordet og bliver NF3, og hans tilhørere, de andre rejseledsagere, er NeFe3, mens Encolpius’ tilhører NeFe1 stadig er uvis. Alleryderst har vi stadig læserne, Neros hof. Tallene markerer, hvilket niveau teksten arbejder på; det betyder, at NF1 kommunikerer direkte med NeFe1, mens NF3 kommunikerer direkte med NeFe3. Som det ses af modellen, er der ikke en pendant til F2 på højre side af pilen, hvilket kan opfattes som en svaghed ved modellen. Hertil må indvendes, at modellen ikke er lavet for sin egen skyld, men for at illustrere lagene i teksten. Hvis der ikke findes en Fe2, er der ingen grund til at markere dette, og den kan den udelades af modellen.

Denne model illustrerer først og fremmest ganske fint, hvor mange lag der er i fortællingen, og hvor raffineret fortælleforholdet rent teknisk er. Derudover får vi et indtryk af, hvor de forskellige parter befinder sig, altså om det er teksteksterne eller tekstinterne elementer. Det er en skelnen, som narratologer lægger stor vægt på, og man skal altid vogte sig for f.eks. at identificere forfatter og fortæller, da Petronius er en person af kød og blod, mens fortælleren Encolpius er en samling bogstaver på et papir. Petronius har godt nok skabt karaktererne og lader dem fortælle og fokalisere, men det er ikke ensbetydende med, at han selv mener, hvad de siger. Det er vel netop kendetegnende for en god forfatter, at han lader personerne få deres eget liv og på denne måde skaber en stærk karaktertegning. Vi kan derfor ikke med basis i teksten sige noget om, hvor vidt personen Petronius reelt har haft en kritisk holdning til Lukan eller til samtidens litteratur, selvom

man kan få indtryk heraf. Tværtimod viser denne model os, at vi skal koncentrere os om de karakterer, der fortæller og fokaliserer i den givne situation. Her ser vi, at der er en spænding mellem de to Encolpius'er, og når man læser teksten, får man et generelt indtryk af, at den fortællende Encolpius er ældre og klogere og ser tilbage på sine oplevelser som ung med en slags distance.

I virkeligheden kan vi også se nærmere på vores publikum. Det er i denne situation NeFe3, nemlig Encolpius selv, Giton og slaven Corax, og vi hører faktisk om en reaktion fra Encolpius' side efter digtet:

“Da Eumolpus havde udgydt disse vers med sin store tungefærdighed, kom vi endelig ind i Kroton.”³⁹

Ligesom de andre gange han taler om Eumolpus' digtekunst, er han negativ og ironisk, og han lader ikke til at sætte pris på digtet.⁴⁰ Umiddelbart kunne man argumentere for, at denne reaktion fra det tekstinterne publikum også viser os, det teksteksterne publikum, hvad vi bør mene om *Bellum Civile*, nemlig at det ikke er et særligt godt digt.

Men ifølge ovenstående model må Eumolpus være vores fokuspunkt i forhold til *Bellum Civile*. Han er en ganske underholdende karakter i historien. Først og fremmest viser han sig ved flere lejligheder at være grådig både seksuelt og materielt; bl.a. fortæller han en historie om, hvordan han snyder sig til sex, og i Kroton sætter han gang i et stort bedrag for at skrabe penge til sig.⁴¹ Disse episoder viser også, at han er ganske umoralsk, for han har ingen skrupler ved sin opførsel. Til gengæld viser han sig ved flere lejligheder at være snu, opfindsom og meget bedragerisk; blandt andet er det ham, der redder de tre følgesvende fra Lichas' vrede ombord på skibet ved at mægle, og han er hovedmanden bag aktiviteterne i Kroton.⁴² Et af de vigtigste karaktertræk ved Eumolpus er dog, at han meget gerne vil være en stor digter. Han slynger om sig med digte konstant, og ifølge Encolpius er de ikke særligt gode.⁴³ Reaktionen på hans første lange digt om Troja er da også, at tilhørerne kaster sten efter ham!⁴⁴ Samtidig virker det, som om han har svært ved at styre sin digtning. Encolpius, gennem hvis øjne vi ser Eumolpus, beskriver gentagne gange poesien som en kraft og nærmest en sygdom, der ikke er til at styre for Eumolpus.⁴⁵ Hvis han ikke har held med poesien, har han dog til gengæld held med sine historier. Han fortæller to morsomme historier i løbet af *Satyrikon*, og de er mere eller mindre små mesterværker.⁴⁶ Det viser reaktionen hos tilhørerne til historien om “Enken fra Efesos” også; de bliver fuldstændigt grebet af den.⁴⁷

---

³⁹ Sat.124.2: “cum haec Eumolpus ingenti volubilitate verborum effudisset, tandem Crotona intravimus.”

⁴⁰ Jf. Courtney (2001) p.187 og Slater (1990) p.119-122; om brug af verbet “effundere”, se Rimell (2002) kap.5

⁴¹ Episoderne Sat.85-87, 117 + 140-141

⁴² Episoderne Sat.101-103 + 105-109 + 117 + 125

⁴³ Se f.eks. episoderne Sat.84 + 90 + 92-93 + 95-96 + 109-110 + 113 + 115 + 124

⁴⁴ Sat.90

⁴⁵ Se især Sat.90 + 109-110 + 124

⁴⁶ Sat.85-87 (Drengen fra Pergamon) + 111-112 (Enken fra Efesos)

⁴⁷ Sat.113

Nye fortolkningsmuligheder.

Denne gennemgang giver os en bedre mulighed for at fortolke *Bellum Civile*. Først og fremmest cementerer den opfattelsen af Eumolpus som en karakter, der ikke skal tages alt for alvorligt. Han er en ret komisk figur, og derfor vil det nok være at gå for vidt at anse ham for Petronius' talerør i forbindelse med en kritik af Lukan eller af samtidens litteratur. Til gengæld kan vi bruge *Bellum Civile* til at tolke figuren Eumolpus og derved finde frem til nogle generelle temaer eller motiver i *Satyrikon*, hvilket en del moderne forskere indenfor de sidste 10-15 år også har gjort.

1) For det første kan *Bellum Civile* tolkes rent komisk; vi griner af Eumolpus, der endnu engang har gjort et mislykket forsøg på at blive en god digter. Han vil være en ny Vergil, men udspyer konstant dårlige digte, og selv *Bellum Civile*, der skulle være hans helt store nummer, er ikke godt nok.

2) Den fortolkning kan også videreudvikles, for Eumolpus viser sig til gengæld at være en fantastisk historiefortæller og bedrager. Han forsøger altså at være noget andet, end han egentligt er, og dette tema er gennemgående i hele *Satyrikon*; Trimalchio, der sådan set ikke er andet end en simpel slave, fører sig frem som stormand, og Quartilla, der i virkeligheden er en sexhungrende kvinde, dækker sig bagved en facade som præstinde.⁴⁸

2a) En variation af den fortolkning er at se *Bellum Civile* som et udtryk for prætentios middelmådighed. Digtet giver nemlig udtryk af at være et højstemt episk digt om borgerkrigen, men er reelt ganske middelmådigt. Eumolpus selv er en middelmådig digter, der prætentios kaster sig ud i et epos om borgerkrigen, og generelt forsøger alle karakterer i *Satyrikon* at fremstå mere fornemme, end de egentligt er. Hele *Satyrikon* kan derfor ses som en satire over temaet prætentios middelmådighed, muligvis med adresse til Petronius' egen samtid.⁴⁹

3) Som en tredje mulighed kan man også se *Bellum Civile* som beviset på, at Eumolpus fuldstændigt har fortabt sig i poesien og sin rolle som digter. Han mister konstant kontrollen over sig selv, når han digter, og ombord på skibet går det helt galt, da han nærmest offer sit liv for at færdiggøre et digt, sandsynligvis *Bellum Civile*. Det viser sig endda ikke engang at være særligt godt, og således kan det tolkes sådan, at Eumolpus fuldstændigt har mistet kontrollen over sin rolle som digter og er blevet mere eller mindre sindssyg. Dette antydes måske også i litteraturkritikken, hvor Horats både nævnes og citeres. Horats skrev nemlig i sin egen litteraturkritik, *Ars Poetica*, om den sindssyge digter, der opfører sig som en person, der er angrebet af sygdom.⁵⁰ Dette tema med mangel på kontrol ser vi hos nærmest alle karakterer i *Satyrikon*: Trimalchio, der nøje har planlagt sin middag, men mister kontrollen over de medvirkende og slaverne, og Encolpius, der konstant flakker omkring uden at kunne finde en plads i en verden, hvor han ingen kontrol har.⁵¹

4) En fjerde fortolkningsmulighed er at se på den uoverensstemmelse, der er mellem, det Eumolpus siger, og det han reelt gør, det vil sige modsætningen mellem *verba* og *acta*. Før digtet om Troja kommer han med et foredrag om kunstens forfald og siger, at det skyldes havepsyge og

---

⁴⁸ Se f.eks. Schmeling (1996)

⁴⁹ Se f.eks. Hutchinson (1982) og George (1974)

⁵⁰ *Ars. Poet.* v.453-476

⁵¹ Se f.eks. Slater (1990)

moralsk forfald. Det giver han igen udtryk for i *Bellum Civile* med den lange passage om romernes begær og grådighed. Samtidig med disse moralske ord opfører han sig fuldstændigt umoralsk og er præcis ligeså begærlig og grådig, som han kritiserer andre for. Denne attitude kunne få den samtidige læser til at tænke på Seneca, Neros rådgiver. Seneca skrev moralske værker baseret på stoisk filosofi, der bl.a. opfordrede til uafhængighed af ydre og reelt unødvendige goder, men samtidig var han den rigeste mand i Rom og manglede ikke noget materielt. Således kan Eumolpus som karakter tolkes som et lidt kritisk billede på Seneca, mens andre elementer i *Satyrikon*, såsom Trimalchios middag, kan ses som en generel kritik af Nero og hans hofs levestil.⁵²

5) En femte fortolkningsmulighed er at se *Bellum Civile* som en slags manifestation af de temaer, der findes i *Satyrikon*. Temaer som f.eks. grådighed, begær, gudernes magt samt litteraturen som en ukontrollerbar kraft findes i *Satyrikon* i stor målestok og genfindes i litteraturkritikken og i *Bellum Civile*. Selve digtet er også placeret imellem episoden på skibet, hvor der rent faktisk udbryder en slags borgerkrig mellem de ombordværende, og episoden i Kroton, der er et samfund i reel borgerkrig, hvor lovløshed og grådighed hersker. I digtet møder vi også Caesar, der står på bjergtoppen og kigger ned mod det Italien, han skal til at angribe – et motiv der også ses før digtet, hvor Eumolpus fra en bakketop kigger ned mod Kroton, som han skal til at angribe på sin egen bedrageriske måde. *Bellum Civile* er altså et slags mikrokosmos i *Satyrikons* makrokosmos. Temaerne borgerkrig, begær og litteratur, der løber løbsk, kunne være en afspejling af det romerske samfund, og således kunne man sige, at *Bellum Civile* beskriver det samme som *Satyrikon* i sin helhed gør; det foregår blot med en episk distance.⁵³

6) Den sidste fortolkningsmulighed tager udgangspunkt i den spænding, der er mellem den fortællende og den oplevende Encolpius, som vi så i den narrative analyse. Hele *Satyrikon* kan nemlig fortolkes som Encolpius' fordrejede genfortælling af sine oplevelser som ung. Han fortæller en historie, der tager udgangspunkt i nogle reelle hændelser, hvor de styrende elementer er sex, mad, penge og begæret efter disse. Samtidig lægger han dog et ekstra lag ovenpå; alt gengives nemlig i en eller anden form for litterær iscenesættelse. For at give nogle eksempler: den oplevende Encolpius er ret uheldig og roder sig ud i alt muligt; den fortællende Encolpius lader det være Priapus' vrede, der er skyld i det – et motiv der klart er hentet fra *Odysséen*. Den oplevende Encolpius møder en kvinde, han besnæres fuldstændigt af; den fortællende Encolpius kalder kvinden Kirke og sig selv for Polyænus, et tilnavn til Odysseus – igen et motiv fra *Odysséen*. Den oplevende Encolpius møder forskellige personer; den fortællende Encolpius tegner et billede af dem som de stereotyper, vi hører om hos satirikerne, f.eks. Horats: Trimalchio som den frigivne, der er kommet højt på strå, og Eumolpus som den sindssyge digter. Hele historien vrimler med motiver, temaer og ordvalg, der leder tankerne hen på forskellige litterære værker, som om Encolpius forsøger at gøre sine oplevelser som ung lidt mere storslåede eller bare ikke kan skelne fantasi fra virkelighed. På den måde bliver *Satyrikon* nærmest en joke på den fortællende Encolpius' bekostning, hvor læseren og forfatteren sammen griner ad hans forsøg på at gøre sin fortælling mere

---

⁵² Se f.eks. Ruditch (1997)

⁵³ Se f.eks. Connors (1998)

storslået, end den egentlig er, ved at drukne den i litterære allusioner. Muligvis kan dette også være en kommentar til samtiden.⁵⁴

Konklusion

Man må sige, at vi her har at gøre med en tekst, der nærmest stiller flere spørgsmål, end den giver svar. Det gælder også for vores digt, der kan tolkes på mange forskellige måder, sådan som jeg har gennemgået her. De fortolkninger, jeg først gennemgik, var lidt for snævre og tog ikke højde for, at digtet sådan set er del af en anden tekst og derfor helst skal fortolkes som sådan. Til det formål brugte jeg nogle narrative analyser, der generelt viste, at man må skelne mellem forfatter og fortæller, og at man må tage udgangspunkt i den karakter, der fortæller i den givne situation. Mere specifikt viste analysen os, at fortælleforholdet i *Satyrikon* er ret raffineret, at der er et internt spændingsforhold i vores hovedfortæller Encolpius, og at det er Eumolpus' karakter, der er vigtig for fortolkningen af *Bellum Civile*. Bevidstheden om disse forhold gør det muligt at opstille endnu flere fortolkningsmuligheder, som det ses i de 6 forslag jeg gennemgik til fortolkningen af *Bellum Civile* i sig selv og som en del af *Satyrikon*. Nogle af dem er mere vidtgående end andre, og jeg selv er bestemt ikke enig i dem alle. Hvilket forslag er rigtigt, kan man så spørge sig selv? Her kan man igen tage fat i vores narrative analyse; den viser nemlig, at modtageren af teksten også spiller en rolle for fortolkningen. Vi læser alle sammen teksten på hver vores måde og skaber derved en ny fortolkning. Det er netop også de mange fortolkningsmuligheder, der gør *Satyrikon* spændende. Hvis vi havde haft hele værket overleveret, kunne det være, at der var én fortolkning, der klart sprang i øjnene som den mest oplagte, men måske har Petronius bevidst gjort sit værk så tvetydigt, som det er. Som en del af hoffet kunne han få problemer med at udtale sig alt for kritisk om det eller om samtidens samfund, og det kunne være grunden til, at han med vilje sår tvivl hos læseren om, hvor alvorligt *Satyrikon* skal tages. Han endte med at blive tvunget til selvmord af kejseren; kunne det være, fordi Nero fortolkede *Satyrikon* som en oprigtig satire? Måske... Vi kan i dag ikke udtale os skråsikkert om, hvilken fortolkning Petronius har haft i tankerne, men én ting er dog mere eller mindre sikkert; han vil gerne have os til at grine!

Bibliografi

Udgave og oversættelser:

Müller, K.: *Petronii Arbitrii Satyricon* (2003)

Schwanenflügel, K.: *Satyricon* (1945)

Walsh, P. G.: *Petronius – the Satyricon* (1997)

Generelt om Satyrikon og Petronius:

Beck, R.: "The Satyricon: Satire, Narrator, and Antecedents" fra *Museum Helveticum* vol. 39 fasc. 2

---

⁵⁴ Se f.eks. Conte (1996)

(1982) p.206 ff.

Connors, C.: *Petronius the Poet*. Cambridge (1998)

Conte, G. B.: *The Hidden Author*. Berkeley (1996)

Courtney, E.: *A companion to Petronius*. Oxford (2001)

Harrison, S. J.: *Oxford Readings in the Roman Novel*. Oxford (1999)

Rimell, V.: *Petronius and the anatomy of fiction*. Cambridge (2002)

Rose, K. F. C.: "The Petronian Inquisition: An Auto-da-Fé" fra *Arion* 5 (1966) p.275 ff.

————— : *The Date and Author of the Satyricon*. Leiden (1971)

Rudich, V.: *Dissidence and Literature under Nero*. London (1997)

Schmeling, G.: "The *Satyrica* of Petronius" fra Gareth Schmeling (ed.): *The Novel in the Ancient World* (1996) p.457 ff.

Slater, N. W.: *Reading Petronius*. Baltimore (1990)

Sullivan, J. P.: *The Satyricon of Petronius*. London (1968a)

————— : *Literature and Politics in the Age of Nero*. Ithaca (1985)

Walsh, P. G.: *The Roman Novel*. Cambridge (1970)

Særligt om Bellum Civile og Eumolpus:

Beck, R.: "Eumolpus *poeta*, Eumolpus *fabulator*: A study of characterization in the *Satyricon*" fra *Phoenix* vol. 33 (1979) p.239 ff.

George, P. A.: "Petronius and Lucan *De Bello Civile*" fra *The Classical Quarterly* vol. XXIV, 1 (1974) p.119 ff.

Hutchinson, A. C.: "Petronius and Lucan" fra *Liverpool Classical Monthly* 7.4 (1982) p.46-47

Luck, G.: "On Petronius' *Bellum Civile*" fra *American Journal of Philology* vol. 93 (1972) p.133 ff.

Sochatoff, A. F.: "The Purpose of Petronius' *Bellum civile*: a Re-examination" fra *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* vol. 93 (1962) p.449 ff.

Sullivan, J. P.: "Petronius, Seneca, and Lucan: A Neronian Literary Feud?" fra *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* vol. 99 (1968b) p.453 ff.

Walsh, P. G.: "Eumolpus, The *Halosis Troiae*, and The *De Bello Civile*" fra *Classical Philology* 63 (1968) p.208 ff.

Zeitlin, F.: "Romanus Petronius: A Study of the *Troiae Halosis* and the *Bellum Civile*" fra *Latomus* 30 (1971) p.56 ff.

Narratologiske analyser af Satyrikon:

Beck, R.: "Some observations of the narrative technique of Petronius" fra *Phoenix* 27 (1973) p.42 ff.

Hubbard, T. K.: "The Narrative Architecture of Petronius' *Satyricon*" fra *L'Antiquité Classique* vol. LV (1986)

Jones, F.: "The Narrator and the Narrative of the *Satyrica*" fra *Latomus* 46 (1987) p.810 ff.

Sandy, G. N.: "Petronius and the Tradition of Interpolated Narrative" fra *Transactions and Proceedings of the American Philological Association* vol. 101 (1970) p.463 ff.

Generelt om narratologi:

Bal, M.: *Narratology*. Toronto (1985) (transl. Christine van Boheemen)

Chatman, S.: *Story and Discourse*. Ithaca (1978)

Genette, G.: *Narrative Discourse*. Ithaca (1980) (transl. J. E. Lewin)

————— : *Narrative Discourse Revisited*. Ithaca (1988) (transl. J. E. Lewin)

Iversen, S. & Nielsen, H . S (eds.): *Narratologi*. Århus (2004)

Jensen, M. S.: *Lyre og bog*. Odense (2004)

de Jong, I. J. F.: *Narrators and Focalizers – the presentation of the story in the Iliad*. Amsterdam (1987)

Fusillo, M.: “Modern critical theories and the ancient novel” fra (ed.) Gareth Schmeling: *The Novel in the Ancient World* (1996) p.277 ff.

Appendix A: Prosaoversættelse af *Bellum Civile (Satyrikon 119-124)* efter Müllers udgave fra 2003

af Maja Kofod-Andersen

Jeg har tilstræbt at lave en oversættelse, der lægger sig meget tæt op ad den latinske original, for tydeligt at vise ordvalget og stilen i digtet. Der findes en mindre tekstnær oversættelse på vers af J. V. Lind i oversættelsen af *Satyrikon* af Schwanenflügel fra 1945.

Linjeangivelsen ude i siden er kun vejledende

Borgerkrigen

Indledning

1 Den sejrige romer besad nu hele verden, så langt som havet og landene strækker sig, og hvor begge himmellegemer⁵⁵ løber.

Årsager til borgerkrigen

Det moralske forfald

Men han var ikke mæt. Havet blev gennemfaret og pisket op af de fyldte køle; hvis der fandtes en bugt fjernt derfra eller et stykke jord, som udsendte det rødgule guld, var det en fjende, og skæbnen stod parat til dystre krige med rigdom som mål. Folket var ikke længere tilfreds med de almindelige glæder og den nydelse, der var slidt af dagligdagsbrug. Soldaten priste efyrisk⁵⁶ bronze; stråleglansen⁵⁷ blev søgt dybt nede i jorden og udkonkurrerede purpuren. Numidierne sendte marmor,⁵⁸ kineserne ukendte tråde, og Arabiens folk tømte deres marker.⁵⁹ Og se de andre tab og skader efter den krænkede fred! Rovdyr eftersøges i Lilleasiens skove, og det fjerneste Hammon-tempel i Afrika gennemsøges for ikke at gå glip af det kostbare vilddyr med sin dødbringende tand.⁶⁰ Brølende vejer den fremmede tiger skibene ned, og vandrende omkring i sit gyldne bur sejles den af sted for at drikke menneskeblod under folkets jubel.

20 Ak, hvor er det skammeligt at fortælle og afsløre fremtidens fatale skæbne; efter persisk skik stjal de manddommen fra ganske unge drenge, og de ædlere dele, kastreret med kniven, tvang de til sex.⁶¹ Naturen søger i sig selv efter et middel til at forsinke den ædle ungdoms flugt og holde de hurtigløbende år hen – men finder det

---

⁵⁵ Begge himmellegemer = Solen og Månen

⁵⁶ Efyrisk = korinthisk

⁵⁷ Der menes nok guld

⁵⁸ Der er et crux i teksten – marmor (crustas) er Scaligers konjektur

⁵⁹ Marmor, silke og arabisk parfume og røgelse var alle luksusvarer

⁶⁰ Der tænkes nok på en elefant

⁶¹ Dvs.: Man kastrerede unge drenge og tvang dem til sex.

25 ikke. Alle finder behag i luderne, den laskede gang fra den blødagtige krop, det
løsthængende hår og de mange, nye slags beklædninger – ting som appellerer til en
mand.
Og se, fra Afrikas lande bliver der opstøvet borde af citrustræ, som genspejler
flokkene af slaver og purpuret. Det stilles frem med sine efterligninger af guld, der
30 dog er billigere end pletterne, og det tiltrækker sig opmærksomhed.⁶² Omkring dette
tomme og smagløse bord befinder sig mængden, der er begravet i vin, og den
omflakkende soldat trækker våben og higer efter alle verdens gaver. Ganen er klog;
papegøjefisk bringes levende til bordet sænket ned i vand fra Sicilien, og østers
35 opstøvet på de Lucrinske bredder skænker et måltid, der fornyer sulten på grund af sin
høje pris.⁶³ Nu er Phasis' strøm berøvet sine fugle, og ved den tavse kyst puster brisen
alene i det forladte løv.⁶⁴
Vanviddet er ikke mindre på Marsmarken, og romerne er til salg og ændrer deres
40 stemme i håb om bytte og klirrende profit. Folket er til salg, fædrenes kurie er til salg,
stemmen er givet til pris. Også for de gamle var den frie dyd gået tabt, og deres magt
blev ændret, når pengene blev delt ud, og selv deres ophøjethed bukkede under som
45 offer for guldet. Cato overvindes og fordrives af folket; hans overmand sørger mere og
skammer sig over at have stjålet Catos' embeds-symboler⁶⁵ [, for dette er til skam for
folket og en tilintetgørelse af traditionen]. Det var ikke en mand, der blev fordrevet,
men i én mand blev magten og den romerske ære besejret. Derfor var Rom fortabt;
50 hun solgte sig selv som bytte uden beskytter. Desuden blev folket grebet af den
dobbelte malstrøm, idet grådighed efter rente og forbrug af lånte penge fortærede dem.
Intet hus er sikkert, ingen krop er uden gældspant, men det er, som om tæring er
opstået i de tavse knogler og farer rasende omkring i lemmerne, mens bekymringerne
55 glammer højt. De ulykkelige tyer til våben, og den formindskede glæde ved luksus
fornyes ved sårene. Fattigt mod er sikkert. Rom var begravet i dette søle og lå stille i
sin søvn – hvilke kunster kunne vække hende med sund fornuft, hvis ikke vrede, krig
og begær opildnet af sværdet?

De historiske årsager

Fortuna⁶⁶ bragte tre anførere frem, og i sin fjendtlighed begravede den dødbringende
Enyo⁶⁷ dem alle under våbendynger. Partheren ejer Crassus,⁶⁸ på Libyens kyst ligger
Magnus,⁶⁹ mens Julius vædede det utaknemmelige Rom med sit blod;⁷⁰ som om

⁶² Borde af citrustræ var en meget dyr luksusvare, og farveschatteringen i træet bestemte bordets værdi

⁶³ Den Lucrinske sø nær Baiæ var berømt for sine østers – endnu en luksusvare

⁶⁴ Phasis er den moderne flod Rioni, der løber ud i det østlige Sortehavet. Den blev anset for hjemsted for fasaner – de
“phasianske fugle”

⁶⁵ Cato tabte valget til prætor-embedet i 55 f.Kr. (til P. Vatinius, der fik hjælp af Pompejus og Crassus) og valget til
konsul-embedet i 51 f.Kr.

⁶⁶ Lykken personificeret som en gudinde

⁶⁷ Enyo = Bellona (krigsgudinden)

⁶⁸ Crassus blev dræbt ved Carrhae i 53 f.Kr. på et krigstogt mod Parthien

65 jorden ikke kunne bære så mange grave, lod den deres aske spredes ud. Denne hædersbevisning gives af æren.

Fortunas og Dis' samtale

Den Phlegræiske slette

Der findes et sted boret dybt ned i en udhugget kløft mellem Parthenope og den store Dicharcis' marker,⁷¹ overskyldet af Cocytus' vand;⁷² for luften, som udspyes og
70 vælder op, blandes med den dødbringende hede. Her grønnes jorden ikke om efteråret, marken glæder sig ikke ved sin græstørv og lader ikke urter vokse frem, det bløde krat genlyder ikke af forårssang med konkurrerende klang, men kaos og klipper dækket
75 med sort pimpsten, der står som gravhøje rundt omkring, glæder sig ved døds-cypresserne.⁷³

Dis' tale

På dette sted hævdede fader Dis⁷⁴ sit ansigt, bestrøet med gravenes flammer og hvidgrå aske, og han tirrede den letsindige Fortuna med sådan en tale: "Du Fors,⁷⁵ der er
80 magten over menneskelige og guddommelige forhold, der ikke bryder dig om en alt for sikker magt, der altid elsker forandring og efterlader det opnåede hurtigt igen – føler du dig overvundet af Roms vægt? Kan du ikke længere løfte den byrde, der er dømt til undergang? Den romerske ungdom hader selv sin styrke og har besvær med at
85 bære den rigdom, den har opbygget. Se selv overdådigheden fra krigsbyttet og formuen, der raser mod destruktion! De bygger huse i guld og lader bygninger række mod stjernerne, strømmene fordrives fra klippekysten, havet fødes på markerne,
90 og de gør oprør ved at ændre verdensordenen. Ja, selv mit rige går de til angreb på! Jorden gennembøres og åbner sig for de vanvittige bygningsværker, bjergene graves op med sukkende grotter, og mens stenen finder forfængelig anvendelse, erklærer de underjordiske ånder deres håb om at nå op til himlen. Derfor må du, Fors, vende
95 dit fredelige ansigt til kamp! Skab oprør blandt romerne og sørg for lig til mit rige! Nu har vi i lang tid ikke badet ansigtet i blod, og min egen Tisiphone⁷⁶ har ikke vasket sine tørstende lemmer, siden Sullas sværd drak, og den barske jord lod sin afgrøde
100 næret af blod vokse frem i lyset."⁷⁷ Da han havde sagt dette, spaltede han jorden med en gabende revne i forsøget på at trykke hende i hånden.

---

⁶⁹ Pompejus Magnus blev stukket ihjel, da han gik fra borde ved Egyptens kyst efter sin flugt fra slaget ved Pharsalus i 48 f.Kr.

⁷⁰ Caesar blev stukket ihjel 15. marts 44 f.Kr. i senatsbygningen

⁷¹ Parthenope er et gammelt navn for Napoli. Dicharcis er et gammelt navn for Puteoli. Området imellem Napoli og Puteoli er kendt som den Phlegræiske slette, stedet hvor Aeneas steg ned i Hades

⁷² Cocytus er en flod i Hades

⁷³ En mærkelig sætning; der menes nok: "kaos <hersker> og..."

⁷⁴ Dis = Pluto (= Hades)

⁷⁵ Fors betyder skæbne

⁷⁶ Tisiphone er en af furierne

Fortunas tale

Så udgød Fortuna følgende tale fra sit letsindige hjerte: “Kære fader, som Cocytus’
inderste dyb adlyder, hvis blot jeg har lov at tale uden straf, vil dine bønner blive
105 hørt; for det er ikke en mindre vrede, der gør oprør i dette bryst, og ikke en mildere
flamme, der fortærer min marv. Jeg hader alt, hvad jeg har skænket den romerske
borg, og jeg vredes over mine gaver. Den samme gud, som rejste disse kolosser, vil
110 tilintetgøre dem.⁷⁸ Det er mit hjertes ønske at brænde de mænd op og mæske mig i
deres blod. Jeg ser allerede de to Philippi⁷⁹ dækket af død, thessaliske ligbål og
begravelser af Iberias og Libyens folk,⁸⁰ jeg ser dine stønnende dæmninger, Nil,
115 bugterne ved Actium⁸¹ og frygten for Apollons våben. Nu giver våbengny genlyd i de
skælvende ører. Så luk du op for dine landes tørstende riger og kald nye sjæle frem!
Din færgemand Porthmeus⁸² med sin jolle vil knap have kapacitet til at sejle
120 mændenes skygger over; der er brug for en flåde! Og du, blege Tisiphone, må stille
din sult i den vældige ødelæggelse og fortære de flænsede sår: en sønderflænget
verden føres ned til de stygiske sjæle.”

Varsler

Knap havde hun talt færdig, før skydækket rystede brudt af et sitrende lyn og lod den
125 udsendte ild rive sig løs. Skyggernes fader sank ned, og bævende blegnede han for
broderens skud, idet jordens skød blev lukket igen.⁸³ Straks blev menneskenes ulykke
og kommende nederlag kundgjort af guddommelige tegn og varsler. Forvrænget med
blodig mund skjulte Titan⁸⁴ sit ansigt i en tåge: man skulle tro, at han allerede da
130 betragtede borgerstrid. I den anden ende af himlen slukkede Cynthia⁸⁵ sit fuldrunde
ansigt og fjernede lyset fra forbrydelsen. Det tordnede fra brudte bjergrygge, da
toppene styrtede ned, og de omstrefjende floder gik i stå og løb ikke længere langs
velkendte bredder. Himlen raser med våbnenes skrig, og den skælvende trompet
135 hidkalder Mars fra stjernerne; nu fortæres Aetna af uvante flammer og sender
ildkugler op i de øvre luftlag. Og se, mellem gravhøjene og knoglerne uden gravsted
truer skyggernes ansigter med en grum hvisken. En komet fulgt af nye stjerner fører

---

⁷⁷ Sulla og Marius udkæmpede en blodig borgerkrig fra 91-87 f.Kr. I 82 f.Kr. lod Sulla som diktator alle Marius’ tilhængere proskribere

⁷⁸ Fortuna taler nok om Mars, krigsguden

⁷⁹ De to slag ved Philippi i Makedonien (42 f.Kr.) – dog måske en sammenblanding af slaget ved Philippi og slaget ved Pharsalus, jf. nedenstående.

⁸⁰ Nok en hentydning til slaget ved Pharsalus i Thessalien (48 f.Kr.) samt slaget ved Munda (45 f.Kr.) og Cæsars kampagne i Egypten (48-47 f.Kr.)

⁸¹ Slaget ved Actium (31 f.Kr.)

⁸² Porthmeus = Charon

⁸³ Broderen er Jupiter, himmelguden

⁸⁴ Titan = solen

⁸⁵ Cynthia = månen

140 brand med sig, og Jupiter stiger på ny ned med blodregn. Hurtigt opfyldte guden disse varsler. Caesar opgav nemlig enhver tøven, og drevet af hævnthørst nedlagde han de galliske våben og løftede i stedet dem til borgerkrig.

Caesar krydser Alperne

De græske Alper

I de højryggede Alper, der hvor klipperne trådt under fode af den græske guddom
145 synker ned og lader sig betrædes, er der et helligt sted med et alter til Herkules.
Vinteren lukker det inde med sin hårde sne, og det rækker med sin hvide top mod
stjernerne; man skulle tro, at himlen var faldet ned derfra. Det formildes ikke af den
150 mægtige sols stråler, ikke af forårets brise, men stivner af fastpakket is og vinterens
rimfrost: det kan bære hele verden på sine truende skuldre.

Caesars tale

Da Caesar betrådte disse bjergrygge med sin glade hær og nåede dette sted, så han
155 fra bjergets top langt ud over Italiens sletter,⁸⁶ og idet han strakte begge hænder op
mod stjernerne, sagde han: "Almægtige Jupiter og du, saturninske jord, der var glad
for mine våben og tidligere bar mine triumfer, jeg bevidner, at jeg hidkalder Mars
160 uvilligt, at jeg løfter mine hænder uvilligt. Men jeg tvinges af mit sår, drevet ud af min
by, mens jeg farvede Rhinen med blod, og mens jeg holdt gallerne borte fra Alperne,
da de igen søgte imod vores Capitol; med min sejr var jeg endnu mere sikker på eksil.
På grund af det germanske blod og de 60 triumfer begyndte jeg at være farlig. Men
165 hvem kan min hæder skræmme? Hvem er de, som forbyder krig? Værdiløse daglejere
der er købt for penge⁸⁷ – for dem er mit Rom kun en stedmor! Men det, tror jeg, gør
de ikke ustraffet, og ingen kujon vil binde denne højre hånd uden gengæld. Gå frem,
rasende sejrherre, gå frem, mine kammerater, og tal vores sag med sværdet. Det er
170 nemlig den samme anklage, der lyder mod os alle, og den samme ulykke hænger over
alle vores hoveder. Jeg skylder jer tak; jeg har ikke vundet sejrene alene. Derfor,
eftersom straf truer vores trofæer, og vores sejr kun har opnået foragt, må terningen
175 falde med Fortuna som dommer. Gå frem til kamp, og sæt jeres hænder på prøve. Min
sag er med sikkerhed vundet; bevæbnet blandt så mange stærke mænd kender jeg ikke
til nederlag."

Varsler

Da han sagde dette, gav en delfisk fugl⁸⁸ sit gode varsel fra himlen og satte luften i
bevægelse med sine vinger. Fra venstre side af den dystre skov lød der uvante

---

⁸⁶ Borgerkrigen begyndte rent teknisk, da Caesar krydsede Rubicon, den lille flod der adskilte Gallia Cisalpina fra Italia. Rubicon er her udskiftet med Alperne (nærmere betegnet "de græske Alper"), og påstanden om, at Caesar herfra kunne se ud over Italiens sletter, er ren fantasi.

⁸⁷ Måske en hentydning til Pompejus' lejesoldater

⁸⁸ Den delfiske fugl er en ravn

180 stemmer efterfulgt af ild. Selv Phoebus⁸⁹ stråleglans voksede i omkreds mere munter end ellers og omgav ansigtet med et gylden glimt.

Caesars hårde tur over Alperne

Opildnet af varslerne lod Caesar krigs-standarterne rykke frem og begav sig som
185 den første ud på det uvante vovestykke. I begyndelsen gav isen og jorden, der var bundet af den hvide frost, ingen modstand og blev holdt i ro af den milde kulde. Men da rytterne red igennem de frosne regnpytter, og en skælvende hest brød vandets lænker, blev sneen varmet op. Straks flød der nyskabte floder fra de høje bjerge,
190 men de stoppede også – som på befaling –, og bølgen blev standset, idet kaskaden af vand blev fastbundet; det, der øjeblikket før havde været en ulykke, lå nu stille til at hakke i. Før var jorden ikke til at regne med, men nu snød den virkelig deres trin og narrede deres fødder; både ryttere, fodfolk og våben rutschede sammen i en dyng
195 og lå opgivende på jorden. Og se, skyerne blev endda hamret sammen af en kold blæst og lod deres byrde regne ned, og der manglede hverken vinde brudt af hvirvler eller en himmel opløst af svulmende hagl. Nu brød selve skyerne sammen og styrtede ned
200 over våbnene, og massiv is væltede ned som en bølge på havet. Jorden under den store mængde is var besejret, himlens stjerner var besejret, og floderne frosset fast ved deres bredder var besejret; Caesar var det endnu ikke, men holdt fast i sit mægtige spyd og betrødte den frosne jord med sine sikre skridt, ligesom Amphitryons⁹⁰ søn der brat ilede ned fra Kaukasus' top, eller Jupiter med sit barske ansigt, da han steg ned fra den mægtige Olympos tinder og splittede de fortabte giganters våben ad.

Flugten fra Rom

Fama slår romerne på flugt

Mens Caesar i sin vrede træder de svulmende tinder under fode, slår den lynsnare
210 Fama⁹¹ skræmt med sine vinger og flyver af sted. Hun søger mod Palatiums høje bjergryg, og ved at ændre udtryk på alle statuerne ryster hun romerne med den kommende torden:⁹² nu driver flåden om på havet, og hele eskadroner vædet i
215 germansk blod vrimler frem igennem alperne! Våben, blod, drab, ildebrand og enhver slags krigsbillede flimrer rundt foran øjnene. Således drives hjerterne af panik og deles skræmt på de to sider. Nogle flygter over land, mens andre hellere tyer til bølgen og anser havet for mere sikkert end fædrelandet; der er også dem, der hellere vil
220 forsøge sig med våben og følge skæbnens befalinger. Ligesom det sker, når den

⁸⁹ Phoebus = Apollon = solen

⁹⁰ Herkules kaldes (fejlagtigt) Amphitryons søn. Amphitryon var forlovet med Alkmene, der sammen med Zeus fik Herkules.

⁹¹ Fama betyder rygter. Der bruges her og i det følgende en del personificerede begreber

⁹² Ovenstående er en fortolkning af den lidt mærkelige, latinske sætning (v.233): "atque hoc Romanos tonitru ferit omnia fingens"

233 voldsomme søndenvind skaber uro fra det høje og pisker de oprørte bølger omkring, at
 hverken våben eller ror gavner folkene; én binder skibets last fast, mens en anden
 235 søger sikkerhed i bugten og på de rolige kyster... En tredje sætter sejl for at flygte og
 221 lader alt være op til Fortuna. [Jo mere man frygter, des hurtigere flygter man.] Midt i
 denne uro – et sørgeligt syn! – forlader folket byen og ledes hen, hvor det foruroligede
 225 sind befaler. Rom glæder sig ved flugten, og de slagne Quiriter efterlader de sørgende
 huse drevet af rygtets torden. Én holder med frygtsom hånd fast i sine børn, mens én
 anden med penaterne skjult i sit skød forlader dørtærsklen under gråd og med
 forbandelser myrder fjenden, som er langt væk. Der er dem, der trykker deres koner
 230a+b indtil deres sørgende bryst, og aldersstegne fædre <bæres af deres sønner>;⁹³
 ungdommen er uvant med byrder og bringer kun det med sig, som de frygter for.
 232 Andre slæber uvidende alt med sig og bærer det blot som krigsbytte til slaget.

Pompejus' flugt

238 Men hvorfor tale om så små detaljer? Magnus, denne Pontus' skræk,⁹⁴ opdager
 240 af det vilde Hydaspes⁹⁵ og en uovervindelig klippe for piraterne,⁹⁶ som blev frygtet af
 Jupiter med sine tre triumfer, som blev hædret af Pontus med den overvundne
 malstrøm og af Bosphoros med den kuede bølge, – hvilken skændsel! – han flygter
 sammen med de to konsuler og opgiver sin høje position,⁹⁷ således at letsindige
 Fortuna også fik Magnus' ryg at se.

Gudernes reaktion

Godheden flygter, ondskenen trænger frem

245 Denne frygtelige ulykke fik også krammet på gudernes magt, og himlens frygt
 sluttede sig til flugten. Se, over hele verden svigter den milde mængde guder af had til
 de vanvittige lande og vender sig bort fra menneskenes fortabte hob. Pax,⁹⁸
 250 sønderflænget på sine hvide arme, skjuler som den allerførste sit besejrede hoved med
 hjelmen, og efter at have ladet verden bag sig søger hun flygtende Dis' uforsonlige
 rige. Som hendes følgesvende kommer den kuede Fides, Iustitia med udslået hår, og
 den sørgende Concordia med forrevent kappe.⁹⁹ Derimod stormer Dis' kor frem
 overalt der, hvor Erebus' haller tvinges op og åbner sig:¹⁰⁰ den skrækindjagende
 255 Erinye, den truende Bellona, Megaera bevæbnet med fakler,¹⁰¹ Letum, Insidiae og
 Mors' ligblege billede.¹⁰² Blandt dem er Furor,¹⁰³ som er frigjort fra de brudte lænker;

⁹³ Der er et hul i teksten; "bæres af deres sønner" er blot et forslag

⁹⁴ Pompejus slog Mithridates VI, konge af Pontus, i d. 3. mithradatiske krig. Mithridates begik selvmord i 63 f.Kr.

⁹⁵ Pompejus blandes her sammen med Alexander d. Store, der opdagede floden Hydaspes i Indien

⁹⁶ Pompejus ryddede Middelhavet for pirater i 67 f.Kr.

⁹⁷ Der hentydes nok til hans udnævnelse til kommandør i 50 f.Kr.

⁹⁸ Pax betyder fred. Der bruges her og i det følgende en del personificerede begreber

⁹⁹ Fides betyder tillid/tro, Iustitia retfærdighed, og Concordia enighed

¹⁰⁰ Erebus = Hades

¹⁰¹ Erinye og Megaera er to af furierne. Bellona er krigsgudinden

260 han hæver det blodige hoved højt og dækker ansigtet, der er gennemboret af tusinde sår, med sin blodplettede hjelm. Ved hans venstre side hænger det slidte krigsskjold tyngt af utallige spyd, og med sit glødende brændestykke bringer den truende højre hånd ildebrand til landene.

Guderne vælger side

265 Jorden mærker guderne, og de forandrede stjerner søgte ligevægt; for hele himlens kongeberg gik i stykker og styrtede ned. Først anfører Dione¹⁰⁴ sin Caesars våben, Pallas og Krigsguden, der ryster sin vældige lanse, går med hende.¹⁰⁵ Phoebus med sin søster og afkommet fra Cyllene¹⁰⁶ slutter sig til Magnus sammen med tirynteren, der ligner ham i alle gerninger.¹⁰⁷

Discordia stiger op fra Hades

Trompeterne gjaldede, og Discordia¹⁰⁸ løftede sit stygiske hoved med det spaltede hår mod himlen. Blodet sad i klumper på hendes ansigt, hendes sønderslåede øjne rendte i vand, tænderne strittede ud belagt med sort rust, tungen flydende med edder, ansigtet dækket af slanger, og med rynket bryst under det iturevne tøj rystede hun en blodig fakkel i sin højre hånd. Efter at have ladet Cocytus' mørke og Tartarus bag sig stiger hun op og søger mod de ædle Appenniners rygge, hvorfra hun kan se alle lande og alle kyster samt de skarer, der strømmer ud over hele jorden, og hun kom med dette udbrud fra sit rasende bryst: "Grib til våben, folkeslag, med optændt sind; grib dem og kast fakler midt ind i byen. Enhver, der skjuler sig, vil blive besejret! Ingen kvinde må holde sig tilbage, intet barn eller alderdom nu nedbrudt af tiden; lad selve jorden ryste og de sønderslåede huse gøre oprør. Du, Marcellus,¹⁰⁹ må opretholde loven! Du, Curio,¹¹⁰ må skabe oprør blandt folket! Du, Lentulus, må ikke stå i vejen for Mars! Og du, guddommelige,¹¹¹ hvorfor tøver du dog med dine våben, hvorfor knuser du ikke portene, hvorfor berøver du ikke byerne deres mure og snupper deres skatte? Og du, Magnus, kan du ikke finde ud af at beskytte de romerske borge? Så søg Epidamnus' mure, og lad den thessaliske bugt farves af menneskeblod."¹¹²

295 Alt blev gjort på jorden, som Discordia befalede.

---

¹⁰² Letum betyder ødelæggelse, Insidiae baghold og Mors død

¹⁰³ Furor betyder vrede

¹⁰⁴ Dione = Venus

¹⁰⁵ Der menes Athene/Minerva og Mars

¹⁰⁶ Afkommet fra Cyllene = Merkur

¹⁰⁷ Tirynteren = Herkules

¹⁰⁸ Discordia betyder uenighed

¹⁰⁹ Marcellus og Lentulus var konsulere i 49 f.Kr.

¹¹⁰ Curio var folketribun i 50 f.Kr. (på Caesars side)

¹¹¹ Der hentydes til Caesar

¹¹² Pompejus flygtede til Epidamnus (Dyrrhachium) i Epirus. "Den thessaliske bugt" er en hentydning til slaget ved Pharsalus i 48 f.Kr.

Appendix B: *Inddeling af Bellum Civile*

1. v.1-3: Indledning	┌	
2. v.3-66: Årsager til borgerkrigen		┌ menneskeligt plan
v.3-60: moralsk fordærvelse		
v.61-66: historiske årsager – de tre hovedaktører		└
3. v.67-121: Dis' og Fortunas samtale	┌	
v.67-75: beskrivelse af stedet		┌ guddommeligt plan
v.76-101: Dis' tale		
v.102-121: Fortunas tale		└
4. v.122-143: Varsler		mellem-plan (kommunikation)
5. v.144-208: Caesar krydser Alperne	┌	
v.144-151: beskrivelse af stedet		┌ menneskeligt plan
v.152-176: Caesars tale		
v.177-182: tegn og varsler		└ mellem-plan (kommunikation)
v.183-208: Caesars hårde tur over Alperne	┌	
6. v.209-244: Flugten fra Rom		┌ menneskeligt plan
v.209-237: Fama får folk til at flygte fra Rom		
v.238-244: Pompejus' flugt		└
7. v.245-295: Gudernes reaktion	┌	
v.245-263: personifikationer af godhed flygter, personifikationer af ondskab viser sig		┌ guddommeligt plan
v.264-270: Guderne vælger side		
v.271-295: Discordia stiger op fra Hades og taler		└